

ENCYKLIKA PÁPEŽA PAVLA VI.

ECCLESIAM SUAM

Ctihodným bratom patriarchom,
prímasom, arcibiskupom,
biskupom a iným miestnym ordinárom,
žijúcim
v pokoji a spoločenstve s Apoštolským stolcom,
ako aj duchovenstvu a veriacim celého sveta
a všetkým ľuďom dobrej vôle,
ako má Cirkev plniť svoje poslanie v prítomnosti

Preklad: Stanislav Košč, 1994

CTIHODNÝM BRATOM A MILOVANÝM SYNOM POZDRAV A APOŠTOLSKÉ POŽEHNANIE!

ÚVOD

Dôvody tejto témy encykliky

1. Svoju Cirkev Ježiš Kristus ustanovil na to, aby bola celému ľudstvu láskavou Matkou a Vysluhovateľkou spásy. Je teda zrejmé, prečo jej preukazovali osobitnú lásku a zvláštnu starostlivosť všetci tí, ktorým záležalo tak na sláve Božej ako i na večnej spáse ľudí. Medzi nimi, celkom správne, sa zaskveli Kristovi námesníci na zemi, nespočetné množstvo biskupov a kňazov a obdivuhodný zástup svätých kresťanov.
2. Všetci teda uznajú priam za prirodzené, že keď sme podľa nevyspytateľného Božieho plánu boli povolani k najvyššiemu Pontifikátu a uverejňujeme svoju prvú encykliku, s láskou a úctou obraciame celkom mimovoľne svoje myšlienky na svätú Cirkev.

Téma a všeobecná charakteristika encykliky

3. Z tohto dôvodu sme si zaumienili v tejto encyklike všetkým čo najviac objasniť, ako je dôležité pre spásu ľudskej spoločnosti a zároveň ako leží Cirkvi na srdci, aby sa obidve stretli, navzájom poznali a medzi sebou milovali.
4. Keď sme, z milosti Božej, mali možnosť osobne sa vám prihovoriť na začiatku druhej sesie Druhého ekumenického vatikánskeho koncilu, vyjadrili sme svoj úmysel adresovať vám aj písomne svoje otcovské a bratské slová, ako je to zvykom na začiatku pontifikátu, aby sme vám vyjavili niektoré svoje myšlienky, ktoré nám ležia na srdci viac než iné a ktoré sa nám zdajú zvlášť vhodné, aby prakticky usmerňovali začiatky našej pápežskej služby.
5. Isteže, nie je nám ľahko formulovať tieto myšlienky, pretože ich musíme čerpať z pozorného skúmania Božieho učenia, pamätajúc na Kristove slová: Moje učenie nie je moje, ale toho, ktorý ma poslal¹; okrem toho ich musíme aplikovať na súčasné podmienky samotnej Cirkvi, v tejto dobe živosti i útrap tak jej vnútornej duchovnej skúsenosti, ako i jej vonkajšieho apoštolského úsilia; a napokon, nemôžeme neprihliadnúť na podmienky, v akých sa nachádza ľudstvo, ku ktorému je namierené naše poslanie.
6. Nemáme v úmysle povedať tu niečo nové, ani úplné; to je úlohou terajšieho Koncilu. Jeho práca nesmie byť

rušená touto našou jednoduchou písomnou rozpravou, skôr uctená a povzbudená.

7. Táto naša encyklika nechce mať charakter slávnostný a v pravom slova zmysle doktrinálny, ani nechce predstaviť určité učenie, morálne alebo sociálne, ale jednoducho chce byť bratským a rodinným posolstvom.

8. Chceme týmto svojim spisom len splniť povinnosť otvoriť vám svoje srdce, v úmysle dať nášmu spoločenstvu viery, ktoré medzi nami krásne prekvitá, väčšiu silu, väčšiu radosť, s cieľom umocniť našu službu, lepšie sledovať plodné slávenie samotného ekumenického Koncilu a ozrejmiť niektoré doktrinálne a praktické kritériá, ktoré môžu s úžitkom viesť duchovnú a apoštolskú činnosť cirkevnej hierarchie i tých, ktorí sú jej podriadení, alebo s ňou spolupracujú, alebo jej činnosť aspoň dobromyseľne pozorujú.

Základné myšlienky encykliky

9. Hneď Vám, ctihodní bratia, povieme, že sú to tri veci, ktoré nám zamestnávajú myseľ, keď uvažujeme o vysokom úrade, ktorý, proti naším túžbam i zásluhám, nám zverila Prozreteľnosť, aby sme spravovali Kristovu Cirkev vo funkcii rímskeho biskupa, a teda nástupcu svätého apoštola Petra, správcu kľúčov od Božieho kráľovstva a námestníka Kristovho, ktorý z neho spravil prvého pastiera svojho všeobecného stáda.

10. Na prvom mieste je myšlienka, že toto je tá hodina, v ktorej Cirkev musí prehíbiť poznanie o sebe samej, musí sa zamyslieť nad tajomstvom, ktoré je jej vlastné, musí preskúmať, na vlastné poučenie i povzbudenie, učenie, ktoré jej je už známe a ktoré už v tomto storočí bolo prehíbené a rozšírené. Ide o učenie Cirkvi o svojom pôvode, charaktere, poslaní, o konečnom osude, ktoré nikdy nebude dostatočne preštudované a pochopené, keďže obsahuje "plán tajomstva, od vekov skrytého v Bohu, ...aby sa teraz skrze Cirkev... stala známou Božia múdrosť"². Je to tajomná väza tajomných Božích plánov, ktoré sa ohlasujú prostredníctvom Cirkvi. A je to téma, ktorá predstavuje dnes objekt najväčšieho záujmu pozornosti všetkých, ktorí chcú byť poslušnými Kristovými nasledovníkmi, a o to viac tých, ktorých - ako nás a ako vás, ctihodní bratia - Duch Svätý ustanovil za biskupov, aby sme spravovali túto Božiu Cirkev³.

11. Z tohto jasného a činorodého poznania vyplýva spontánna túžba konfrontovať ideálny obraz Cirkvi, ako ju Kristus videl, chcel a miloval, svoju Nevestu, svätú a nepoškvrnenú,⁴ s jej skutočným výzorom, ako sa javí dnes, z Božej milosti verná črtám, ktoré jej vtlačil Božský zakladateľ a ktoré Duch Svätý oživoval a posväcoval v priebehu storočí, aby stále plnšie a vo väčšej miere zodpovedala svojmu pôvodnému ideálu na jednej strane, a na druhej strane povahe ľudskej spoločnosti, ktorú postupne evanjelizovala a prijímala; avšak nikdy nie dostatočne dokonale, dostatočne krásne, dostatočne sväto a žiarivo, ako si žiadal onen božský prvotný hybný princíp.

12. Preto je cítiť takú veľkorysú, ba priam netrpezlivú túžbu po obnove, teda po náprave chýb, odhalených a zavrnutých týmto poznaním, ktoré je akoby vnútorným spytovaním pri pohľade na model, ktorý nám o sebe zanechal Kristus. Aká je teda dnešná povinnosť Cirkvi napravovať chyby svojich údov a viesť ich k túžbe po dokonalosti, a tiež aká je metóda, ktorou by sa dalo prísť k takejto obnove, to je druhá myšlienka, ktorá zamestnáva nášho ducha a ktorú by sme vám chceli vyjaviť, nielen preto, aby sme s väčšou odvahou prikrročili k nutným reformám, ale aby sme aj mohli nájsť vo vašom súhlase radu a podporu v takom delikátnom a náročnom podujatí.

13. Tretia naša myšlienka, a určite aj vaša, pramení z predošlých dvoch vyššie uvedených a týka sa vzťahov, ktoré Cirkev musí nadviazať so svetom, ktorý ju obklopuje a v ktorom žije a pracuje.

14. Jedna časť tohto sveta, ako všetci vedia, pocítila hlboký vplyv kresťanstva a priam ho vstrebala do svojho vnútra, často si ani neuvedomujúc, že za to najlepšie, čo má, ďakuje kresťanstvu, ale neskôr sa postupne odlišovala až oddeľovala, zvlášť v týchto posledných storočiach, od kresťanského pôvodu svojej civilizácie. Druhá, väčšia časť tohto sveta, sa rozlieha až po nedozierne horizonty, ako sa hovorí, nových národov. Avšak toto všetko je svet, ktorý ponúka Cirkvi nie jeden ale stovky možných kontaktov: niektoré sú otvorené a ľahké, iné zložité, odmietavé a priateľskému rozhovoru neprajné, ktorých je, žiaľ, dnes veľmi veľa.

15. A tak sa objavuje takzvaný problém dialógu medzi Cirkvou a moderným svetom. Toto je ten problém, ktorý musí Koncil popísať v celej jeho šírke a zložitosti, a pokiaľ možno, nájsť tie najlepšie riešenia. Avšak existencia a naliehavosť tohto problému sú také veľké, že doliehajú i na Našu dušu a predstavujú podnet, ba priam povolanie, samému sebe a i vám, bratia, ktorí pocítujete túto úzkosť určite nie menej než my, ho v určitom

zmysle objasniť, aby sme sa tak stali spôsobilejšími k diskusiám a rozhodnutiam, ktoré na Koncile uznáme za dôležité naznačiť v tejto tak vážnej a zložitej záležitosti.

Témy zanechané ale nie zanedbané

16. Určite postrehnete, že tento krátky súhrn Našej encykliky nepredpokladá pojednávanie o vážnych a naliehavých témach, ktoré zaujímajú nielen Cirkev ale celé ľudstvo: mier medzi národmi a spoločenskými triedami, bieda a hlad, ktoré dodnes gniavia veľké skupiny obyvateľstva, výstup mladých národov k samostatnosti a k občianskemu pokroku, prúdy moderného myslenia a kresťanská kultúra, nešťastné podmienky mnohých ľudí a mnohých častí Cirkvi, ktorým sa popierajú práva, vlastné slobodným občanom a ľudským osobám, morálne problémy ohľadom pôrodnosti, a ďalšie.

17. Už teraz vyhlasujeme, že veľkej a univerzálnej otázke mieru vo svete budeme cítiť zvláštnu povinnosť venovať nielen svoju srdečnú a bedlivú pozornosť, ale aj vytrvalý a účinný záujem. Tento záujem je súčasťou našej služby, a preto je mu cudzí akýkoľvek čisto svetský zisťovací cieľ, a aj formy, ktoré sú vo svojej podstate politické, ale usiluje sa prispieť k výchove ľudstva k pocitom a postupom odporujúcim každému násilnému a vražednému konfliktu a podporujúcim každé ľudské a rozumné mierové usporiadanie vzťahov medzi národmi. Takisto sa usiluje prispievať hlásaním vyšších ľudských princípov, schopných podporiť zmiernenie egoizmov a vášní, z ktorých pramenia vojnové strety, k harmonickému spolunažívaniu a plodnej spolupráci medzi národmi. A napokon tam, kde sa nám na to ponúka príležitosť, prispievať k spolupráci na čestných a bratských riešeniach medzi znepriatelenými stranami. Nezabúdame totiž, že táto láskavá služba je povinnosťou, ktorú robí dnes naliehavejšou kryštalizovanie rôznych náuk na jednej strane, a medzinárodných inštitúcií na druhej strane, vo vedomí nášho kresťanského poslania vo svete, poslania zbratávať ľudí, práve vo vedomí toho kráľovstva spravodlivosti a pokoja, ktoré založil Kristus svojim príchodom na svet.

18. Keď sa teda teraz obmedzíme na niekoľko úvah metodologického charakteru o vlastnom živote Cirkvi, nezabúdame na tie veľké problémy, z ktorých niektorým bude venovať svoju pozornosť Koncil, zatiaľ čo my si vyhradíme urobiť ich objektom svojho štúdia a pozornosti počas nadchádzajúceho výkonu našej apoštolskej služby, podľa toho, ako sa Pánovi zapáči dať nám k tomu vnuknutie a silu.

I. časť

POZNANIE, KTORÉ CIRKEV MUSÍ MAŤ O SEBE SAMEJ

I. POVINNOSŤ PREHĽBIŤ POZNANIE CIRKVI O SEBE SAMEJ

A) Je to prednostná povinnosť

19. Myslíme si, že je povinnosťou, aby dnes Cirkev prehľadala poznanie, ktoré má mať o sebe samej, o poklade pravdy, ktorej je dedičkou a správkyňou, ako i o poslaní, ktoré má vykonávať vo svete. Ešte skôr, než by sa Cirkev venovala štúdiu nejakej osobitnej problematiky a ešte skôr, než by uvažovala o postoji, ktorý má zaujať voči svetu okolo seba, musí sa v tejto chvíli zamyslieť nad sebou samou, aby sa utvrdila v poznaní Božích plánov o nej, aby našla viac svetla, novú energiu a väčšiu radosť v plnení svojho vlastného poslania a aby určila tie najlepšie spôsoby ako urobiť bližšími, účinnejšími a blahodárnejšími svoje kontakty s ľudstvom, ku ktorému ona sama patrí, hoci sa od neho pre jedinečné vlastnosti odlišuje.

B) Zodpovedá Božiemu plánu zjavenia sa ľuďom

20. Zdá sa nám totiž, že takýto skutok sebapoznania možno pripodobniť samému spôsobu, ktorý si vybral Boh, aby sa zjavil ľuďom a aby s nimi nadviazal tie náboženské vzťahy, ktorých Cirkev je zároveň nástrojom i prejavom. Pretože, hoci je pravdou, že Božie zjavenie sa uskutočnilo "mnoho ráz a rozličným spôsobom"⁵, historickými a nepopierateľnými vonkajšími skutkami, do ľudského života preniklo svojimi vlastnými cestami Slova a milosti Božej, ktorá sa do duší prenáša vnútorne, prostredníctvom počúvania posolstva spásy a prostredníctvom toho následného skutku viery, ktorý je počiatkom nášho ospravedlnenia.

21. Chceli by sme, aby táto úvaha o pôvode a povahe nového a podstatného vzťahu, ktorý kresťanské náboženstvo nastoľuje medzi Bohom a človekom, nadobudlo charakter skutku poslušnosti voči Slovu božského Učiteľa k svojim poslucháčom, a zvlášť k svojim učeníkom, medzi ktorých sa ešte aj dnes my sami právom a

radi počítame. Z mnohých odporúčaní nášho Pána vyberieme jedno z najväznejších a najopakovanejších, ktoré platí ešte stále pre každého, kto chce byť jeho verným nasledovníkom - bdelosť.

22. Je pravda, že toto napomenutie nášho Učiteľa sa vzťahuje predovšetkým na obozretnosť ohľadom poledného osudu človeka, či už je časovo blízky alebo vzdialený. Avšak práve preto, že táto bdelosť musí byť stále prítomná a činná vo svedomí verného služobníka, ovplyvňuje jeho morálne konanie, praktické a prítomné, ktoré má charakterizovať kresťana vo svete. Túto výzvu k bdelosti Pán ohlasuje aj v súvislosti s udalosťami aktuálnymi a blízкими, totiž kvôli nebezpečenstvám, ktoré by mohli zapríčiniť úpadok alebo odklon ľudského konania⁶. A tak je ľahké nájsť v Evanjeliu sústavnú výzvu k čestnosti myšlienok a činov. Nevzťahovalo sa vari na ňu kázanie Predchodcu, ktorým sa začína v Evanjeliu verejné účinkovanie? A či Ježiš Kristus nevyzýval prijať kráľovstvo Božie vnútorne?⁷ Nie je vari všetka jeho pedagogia výzvou, zasväcovaním do zvnútorňovania? Kristus povoláva súčasne psychologické vedomie i morálne svedomie k plnosti, ktorá je akoby podmienkou, aby človek mohol, ako sa mu napokon patrí, prijať božské dary pravdy a milosti. A svedomie učeníka sa tak stane pamäťou⁸ toho, čo Ježiš učil a čo sa okolo neho udialo, a rozvinie sa i spresní v chápaní toho, kým Ježiš bol, čoho bol Učiteľom a Tvorcom.

23. Zrodenie Cirkvi a vzplanutie jej prorockého uvedomenia, to sú dve charakteristické a súčasné udalosti Turíc, ktoré spolu i napredujú: Cirkev vo svojej organizácii a v hierarchickom i komunitárnom vývoji; na druhej strane vedomie svojho povolania, svojej tajomnej prirodzenosti, svojho učenia, svojho vlastného poslania, ktoré bude postupne doprevádzať tento vývoj, podľa želania sv. Pavla: "A modlím sa za to, aby vaša láska čoraz viac rástla v pravom poznaní a vo všestrannom chápaní."⁹

C) Je to obnovený skutok viery

24. Mohli by sme aj iným spôsobom vyjadriť toto Naše povzbudenie, ktoré adresujeme tak jednotlivým dušiam, ochotným prijať ho, teda každému z vás, ctihodní bratia, a tým, ktorí spadajú spolu s vami pod naše a vaše vedenie, ako i celému "congregatio fidelium" (zhromaždeniu veriacich) spoločne, čiže celej Cirkvi. A teda mohli by sme všetkých vyzvať, aby uskutočnili živý, hlboký a vedomý skutok viery v Ježiša Krista, nášho Pána. Mali by sme poznačiť tento úsek nášho náboženského života takýmto silným a presvedčeným, hoci zároveň pokorným a rozochveným, vyznaním viery, podobným ako je to, o ktorom čítame v Evanjeliu zo strany slepca od narodenia, ktorému Ježiš Kristus vo svojej veľkej добрote a rovnakej moci otvoril oči: "Verím, Pane"¹⁰; alebo ono Martino, v tom istom Evanjeliu: "Áno, Pane, ja som uverila, že Ty si Mesiáš, Boží Syn, ktorý mal prísť na svet"¹¹; alebo aj to, nám také vzácne, zo strany Šimona, neskoršieho Petra: "Ty si Mesiáš, Syn živého Boha"¹².

25. Prečo si trúfame vyzývať vás k takémuto skutku cirkevného povedomia, k tomuto otvorenému, aj keď vnútronému, skutku viery?

26. Zdá sa nám, že je na to mnoho dôvodov, a všetky vychádzajú z hlbokých a podstatných požiadaviek tohto osobitného okamihu, v ktorom sa nachádza život Cirkvi.

II. DÔVODY TOHTO PREHLBENIA

27. Cirkev potrebuje premýšľať o sebe, potrebuje cítiť v sebe pulzovanie života. Musí sa naučiť lepšie spoznávať seba samú, ak chce žiť svoje povolanie a ponúknuť svetu svoje poslanstvo bratstva a spásy. Potrebuje zakúsiť Kristovu prítomnosť v sebe, podľa slov apoštola Pavla: "Aby Kristus prebýval skrze vieru vo vašich srdciach"¹³.

A) Nebezpečenstvá dnešného sveta

28. Všetkým je známe, že Cirkev je vnorená do ľudstva, je jeho súčasťou, vyberá z neho svojich členov, preberá z neho vzácne poklady kultúry, spolu s ním zdieľa dejinné udalosti, napomáha jeho prosperovaniu. Takisto je známe, že ľudstvo prechádza v týchto časoch veľkými zmenami, obratmi a vývoji, ktoré menia nielen jeho vonkajší spôsob života, ale taktiež aj jeho spôsob myslenia. Jeho zmýšľanie, jeho kultúru, jeho ducha v samom vnútri premieňa tak vedecký, technický a spoločenský pokrok, ako aj prúdy spoločenského a politického zmýšľania, ktoré ho zachvacujú a prenikajú. Toto všetko, ako vlny nejakého mora, napáda a otriasa samotnú Cirkev. Duše ľudí, ktorí sa na ňu s dôverou obracajú, sú silno ovplyvnené atmosférou časného sveta.

A tak nebezpečenstvo priam závratu, ohlušenia, stratenia sa, môže zatriať samou jej pevnosťou a priviesť mnohých k tomu, aby prijali tie najzvláštnejšie myšlienkové pochody, akoby Cirkev mala poprieť sama seba a prijať celkom nové a netušené spôsoby života. Či nebol, napríklad, jav modernizmu, ktorý sa dodnes objavuje v rôznych pokusoch o prejavy, nezlučiteľné s autentickou realitou katolíckeho náboženstva, prípadom takéhoto nátlaku psychologicko-kultúrnych tendencií, vlastných tomuto svetu, voči viere a rýdzemu vyjadreniu učenia a pravidiel Kristovej Cirkvi? Nuž, zdá sa nám, že najlepší a najzrejmější protíliek na takéto hrozivé a mnohoraké nebezpečenstvo, prichádzajúce z rôznych strán, je prehĺbenie vedomia Cirkvi o tom, čo ona skutočne je, podľa Kristovho zmýšľania, zachovaného vo Svätom Písme a v Tradícii a vysvetľovaného rýdzym cirkveným učením, ktoré je - ako vieme - osvecované a vedené Duchom Svätým, stále pripraveným, ak ho My vyzývame a počúvame, neomylné naplniť Kristov prísľub: "Ale Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal."14.

B) Omyly vo vnútri Cirkvi

29. Podobne by sme mohli hovoriť o omyloch, ktoré sa šíria aj v samom vnútri Cirkvi. Upadajú do nich tí, ktorí majú len čiastočné poznanie povahy a poslania Cirkvi, a neberú pritom dostatočne do úvahy dokumenty Božieho Zjavenia a učiteľského úradu, ustanoveného samotným Kristom.

30. Mimochodom, táto potreba skúmať poznané veci reflexívne a rozoberať ich vo vnútornom zrkadle vlastného ducha je charakteristická pre mentalitu moderného človeka; jeho zmýšľanie sa ľahko krúti okolo seba samého a teší sa z istoty a plnosti vtedy, keď sa osvetľuje vo vlastnom vedomí. Tento zvyk veru nie je bez vážnych nebezpečenstiev; renomované filozofické prúdy preskúmali a zvelebili túto formu duchovnej činnosti človeka ako definitívnu a najvyššiu, ba dokonca ako mieru a prameň skutočnosti, dotlačiac myslenie k záverom nejasným, zúfalým, paradoxným a zásadne klamlivým. To však neodoberá na fakte, že výchova k hľadaniu pravdy, odrazenej vo vnútri vedomia je sama osebe navýsost' chvályhodná a dnes prakticky rozšírená ako vynikajúci prejav modernej kultúry. Takisto to neodoberá na fakte, že činnosť vedomia, dobre zladená s výchovou mysle k hľadaniu pravdy tam, kde sa zhoduje s realitou objektívneho bytia, stále lepšie zjavuje tomu, kto ju vykonáva, fakt existencie vlastného bytia, vlastnej duchovnej dôstojnosti a schopnosti poznávať a konať.

III. SKUTOČNÉ PREHĽBENIE POZNANIA CIRKVI OD TRIDENTSKÉHO KONCILU PO DNES

A) Z dejín

31. Okrem toho je známe, ako sa Cirkev v týchto posledných časoch, z iniciatívy znamenitých vedcov, veľkých a hlbavých duší, kvalifikovaných teologických škôl, pastorálnych a misionárskych hnutí, významných rehoľných skúseností, a najmä pamätných pápežských učení, venuje lepšiemu skúmaniu seba samej.

32. Bolo by príliš dlhé, keby sme chceli čo i len naznačiť hojnosť teologickej literatúry s tematikou Cirkvi, ktorá vytryskla z jej lona v minulom a našom storočí. Takisto príliš dlhé by bolo vymenovať dokumenty, ktoré katolícky Episkopát i tento Apoštolský Stolec uverejnili k téme takej širokej a takej dôležitej. Odkedy sa Tridentský koncil usiloval napraviť následky krízy, ktorá v šestnástom storočí oddelila od Cirkvi mnohé jej údy, učenie o Cirkvi samej malo mnohých nositeľov, a teda následne i veľký rozvoj. Stačí, aby sme sa tu odvolali na učenie Prvého vatikánskeho koncilu v tejto oblasti, a pochopíme, ako si tematika štúdia Cirkvi vyžaduje, aby sa pozornosť tak pastierov a učiteľov, ako i veriacich a všetkých kresťanov zamerala na toto štúdium, ako povinnú etapu na ceste ku Kristovi a k celému Jeho dielu. Až do takej miery, že - ako bolo povedané - Druhý vatikánsky koncil nie je nič iné než pokračovanie a naplnenie Prvého, a to práve pre záväzok, ktorý mu vyplýva, znovu prevziať štúdium a definíciu učenia o Cirkvi. A ak z lásky k stručnosti nepovieme viac, keďže hovoríme k tým, ktorí dobre poznajú túto problematiku ako obsah katechézy a duchovnosti, dnes rozšírených vo svätej Cirkvi, predsa dva dokumenty nemôžeme obísť a nevenovať im zvláštnu pozornosť. Máme na mysli encykliku *Satis cognitum* pápeža Leva XIII. 15 a encykliku *Mystici Corporis* pápeža Pia XII. 16, dokumenty, ktoré nám ponúkajú obširne a zreteľné učenie o božskej ustanovizni, prostredníctvom ktorej Kristus pokračuje vo svete svoje dielo spásy a o ktorej teraz hovoríme. Stačí pripomenúť slová, ktorými začína druhý zo spomenutých pápežských dokumentov, ktorý sa stal - možno povedať - zvlášť vplyvným textom ohľadom teológie o Cirkvi, plným na duchovné meditácie o tomto diele Božieho milosrdenstva, ktoré sa nás všetkých týka. Bude osožné pripomenúť tieto

jednoznačné slová môjho Predchodcu: "Učenie o Mystickom Tele Kristovom, ktorým je Cirkev, prevzané pôvodne zo samotných pier Vykupiteľových, ktoré uvádza do správneho svetla to veľké dobro (nikdy nie dostatočne vyzdvihnuté) nášho úzkeho spojenia s takou vznešenou Hlavou, je nepochybne takým učením, že vzhľadom na svoju výnimočnosť a dôstojnosť, pozýva všetkých ľudí, z pohnutia Ducha Svätého, aby ho študovali, a tým, že im osvecuje myseľ, silne ich pobáda k spásonosným skutkom, ktoré zodpovedajú jeho prikázaniam."¹⁷

B) Učenie o Cirkvi, "Mystickom Tele", dnes

33. Aby sme vyhovelí tejto výzve, ktorú považujeme stále za takú živú v našich dušiach, že vyjadruje jednu z najzákladnejších potrieb Cirkvi v našich časoch, ešte aj dnes ju predkladáme, aby sme, napredujúc stále viac v poznaní tohto Mystického Tela, dokázali oceniť jeho božský význam, a tak posilňovali svoje duše neporovnateľnými útechami a stále viac sa uschopňovali zodpovedať povinnostiam svojho poslania a potrieb ľudstva.

Nezdá sa nám to ťažké, keď na jednej strane sledujeme, ako sme už hovorili, obrovský rozkvet štúdií, zaoberajúcich sa svätou Cirkvou, a na druhej strane vieme, že predovšetkým na ňu je zameraný pohľad Druhého ekumenického vatikánskeho koncilu. Chceme vzdať chválu tým učencom, ktorí zvlášť v týchto posledných rokoch, zamerali na ekzeziologické štúdium, s dokonalou poslušnosťou voči katolíckemu magistériu a s geniálnou bádateľskou i vyjadrovacou schopnosťou, svoje namáhavé, bohaté a plodné úsilie, ktoré tak v teologických školách, ako vo vedeckých a literárnych diskusiách, v doktrínalnej apológii i ohlasovaní, ako napokon i v duchovnej službe veriacim a v dialógu s odlúčenými bratmi ponúkli mnohoraké objasnenia náuky o Cirkvi, niektoré mimoriadne hodnotné a veľmi užitočné.

34. A tak dôverujeme, že dielo Koncilu bude spevádzat' svetlo Ducha Svätého a že dospeje k dobrému koncu s takou vernosťou voči božskej inšpirácii, s takým úsilím o najhlbší a najúplnejší rozbor pôvodného Kristovho zmýšľania i jeho nevyhnutného a zákonitého rozvoja v priebehu vekov, s takou starosťou o to urobiť z Božích právd prvok zjednotenia a nie rozdelenia duší v jalových diskusiách a zarmucujúcich rozdeleniach, že ich naopak privedie k väčšej jasnosti a svornosti, aby z toho mal Boh slávu, Cirkev radosť a svet úžitok.

35. Zdržiavame sa úmyslu vyslovovať v tejto svojej encyklike nejaké rozhodnutia ohľadom bodov učenia o Cirkvi; nimi sa teraz zaoberá Koncil, ktorému sme my povolaní predsedat'. Takému významnému a spoľahlivému zhromaždeniu chceme ponechať slobodu štúdia i slova. Vyhradzuje svoju apoštolskému úradu učiteľa a pastiera, postaveného na čelo Božej Cirkvi, čas a spôsob vyjadriť svoje rozhodnutie a budeme veľmi radi, ak nám bude dané, že toto rozhodnutie bude celkom v súlade s rozhodnutím koncilových Otcov.

36. Nemôžeme však aspoň v krátkosti nenaznačiť niekoľko plodov, ktoré očakávame, že vyplynú tak so samotného Koncilu, ako i z úsilia, o ktorom sme hovorili vyššie, ktoré Cirkev musí vynaložiť, aby získala plnšie a pevnejšie poznanie o sebe samej. A týmito plodmi sú ciele, ktoré si kladieme v našej apoštolskej službe, teraz, keď začíname jej sladkú i obrovskú námahu; je to, takpovediac, program nášho Pontifikátu a vám, ctihodní bratia, ho predkladáme krátko ale úprimne, aby ste nám láskavo pomáhali uskutočniť ho, prostredníctvom vašej rady, vášho súhlasu, vašej spolupráce. Myslíme si, že keď otvoríme svoje srdce vám, otvoríme ho všetkým veriacim Božej Cirkvi, ba i tým, ktorých môže dosiahnuť, ponad otvorené hranice Kristovho ovčince, ozvena nášho hlasu.

C) Vlastné plody prehĺbenia poznania Cirkvi

37. Prvým plodom prehĺbeného poznania Cirkvi o sebe samej je znovuobjavenie jej životného vzťahu s Kristom. Je to veľmi známa vec, avšak základná, neodmysliteľná a nikdy nie dostatočne poznaná, meditovaná, slávená. Čo povedať o tejto ústrednej kapitole celého nášho náboženského dedičstva? Našťastie, vy už poznáte dobre túto náuku; a my k nej nebudeme nič pridávať, len vyzývame mať ju stále na zreteli ako najhlavnejšiu, ako usmerňovateľku tak vo vašom duchovnom živote, ako i vo vašom ohlasovaní. Viac ako naše, nech osoží to povzbudenie, ktoré vyjadril náš už spomínaný predchodca vo vyššie uvedenej encyklike *Mystici Corporis*: "Je nevyhnutné zvyknúť si spoznať v Cirkvi samotného Krista. Je to totiž Kristus, ktorý žije v Cirkvi, ktorý prostredníctvom nej vyučuje, riadi a posväcuje; je to Kristus, ktorý sa rozmanitým spôsobom prejavuje v rôznych údoch svojho spoločenstva."¹⁸

Ó, ako radi by sme sa zahĺbili do spomienok, ktoré sa zo Svätého Písma, z Otcov, z Učiteľov Cirkvi a svätých valia do našej mysle, keď uvažujeme o tomto jasnom bode našej viery. Či nám nepovedal sám Kristus, že on je vinič a my sme ratolesti¹⁹? Vari nemáme pred sebou celé to bohaté učenie svätého Pavla, ktorý nám neprestáva pripomínať: "Vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi"²⁰; a odporúčať nám: "...v láske všestranne vrastajme do toho, ktorý je hlavou, do Krista"²¹; a napomínať nás: "všetko vo všetkom je Kristus"²²? Spomedzi učiteľov nech postačí spomenúť, za všetkých, svätého Augustína: "...Radujme sa a vzdávajme vďaka nielen za to, že sme sa stali kresťanmi, ale Kristom. Uvedomujete si, ó bratia, chápete Boží dar, ktorý nám dal? Bud'že plní údivu, tešte sa: stali sme sa Kristom. Pretože ak On je hlava, my sme údy: celý človek. On a my... Teda plnosť Krista: hlava a údy. Čo sú hlava a údy? Kristus a Cirkev."²³

38. Vieme dobre, že toto je tajomstvo. Je to tajomstvo Cirkvi. A ak na toto tajomstvo zameriame, s Božou pomocou, svoj duchovný zrak, prinesie nám to mnohé dobrodenia, práve tie, o ktorých si myslíme, že ich Cirkev teraz najviac potrebuje. Kristova prítomnosť, ba sám jeho život, sa stane účinným v jednotlivých dušiach i v celom Mystickom Tele prostredníctvom skutkov živej a oživujúcej viery, podľa už spomenutých slov Apoštola: "Aby Kristus skrze vieru prebýval vo vašich srdciach"²⁴. Práve povedomie tajomstva Cirkvi je prejavom zrelej a živej viery. Ona vytvára v dušiach onen "zmysel pre Cirkev" (sensus Ecclesiae), ktorý preniká kresťana, vychovaného v škole Božieho Slova, živeného milosťou sviatostí a nevýslovnými vnuknutiami Ducha Potešiteľa, cvičeného uskutočňovaním evanjeliových cností, preniknutého kultúrou a slovom kresťanského spoločenstva a naplneného hlbokou radosťou z vedomia príslušnosti ku kráľovskému kňazstvu, ktoré je vlastné Božiemu ľudu.²⁵

39. Tajomstvo Cirkvi nie je jednoduchým objektom teologického poznania, musí to byť živá skutočnosť, o ktorej veriaci má takmer bytostnú skúsenosť, ešte skôr než si o nej urobí jasný pojem. A spoločenstvo veriacich môže mať vnútornú istotu o svojej účasti na tajomnom Tele Kristovom, keď zistí, že ju vychováva, tvorí²⁶, učí, posväcuje a vedie - z Božieho ustanovenia - služba cirkevnej hierarchie, tak že prostredníctvom tohto požehnaného kanála Kristus vlieva do svojich mystických údov podivuhodné dary svojej pravdy a svojej milosti, a vtlačá svojmu mystickému Telu, putujúcemu v čase, jeho viditeľnú formu, vznešenú jednotu, organickú funkčnosť, harmonickú rozmanitosť, duchovnú krásu. Obrazy nestačia na to, aby preložili do pre nás zrozumiteľných pojmov skutočnosť a hĺbku tohto tajomstva! Avšak osobitne jeden obraz, okrem obrazu Tajomného Tela, ktorý nám ponúkol apoštol Pavol, musíme mať na pamäti, pretože ho ponúka sám Kristus, a to je obraz stavby, ktorej on je architektom a staviteľom a zakladá ju síce na človekovi, od prirodzenosti slabom, ale ktorého on zázračne premenil na pevnú skalu, čiže obdaril ho nadprirodzenou a večnou bezchybnosťou: "na tejto skale postavím svoju Cirkev"²⁷.

40. Ak dokážeme zapáliť v nás samých a vychovávať u veriacich, s tou najvyššou a bdelou pedagogiou, tento posilňujúci zmysel pre Cirkev, mnohé protiklady, ktoré dnes trápia myseľ učencov ekleziológie - ako napríklad, že Cirkev je zároveň viditeľná i duchovná, zároveň slobodná a viazaná disciplínou, bratská a hierarchická, že je už svätá a stále v procese posväčovania, kontemplatívna a aktívna, a tak ďalej - budú prakticky prekonané a vyriešené na základe skúsenosti, osvetlenej učením, živou skutočnosťou samotnej Cirkvi. Ale predovšetkým jeden dôsledok bude pre ňu istý: jej vynikajúca duchovnosť, živená nábožným čítaním Svätého Písma, svätých Otcov a Učiteľov Cirkvi a všetkým tým, čo z nej prýšči vďaka tomuto vedomiu, čiže správna a systematická katechéza, účasť na tej podivuhodnej škole slov, znakov a božských vnuknutí, ktorou je posvätná liturgia, tichá a zapálená meditácia božských právd, a napokon veľkodušná odovzdanosť kontemplatívnej modlitbe. Vnútorný život sa stále ukazuje ako prameň duchovnosti Cirkvi, jej vlastný spôsob prijímania osvietení Kristovho Ducha, radikálny a nenahraditeľný prejav jej náboženskej a sociálnej činnosti, nedotknuteľná obrana a stály zdroj energie v jej náročnom styku s časným svetom.

41. Treba vrátiť všetku dôležitosť skutočnosti, že sme obdržali svätý krst, a teda boli začlenení do mystického Tela Kristovho, ktorým je Cirkev, hlavne vo vedomí hodnoty, ktorú pokrstený má pripisovať svojmu pozdvihnutiu, ba dokonca preporodeniu k skutočnosti adoptívneho synovstva Božieho, k hodnosti Kristovho brata, k šťastiu, presnejšie povedané milosti a radosti z toho, že je obývaný Duchom Svätým, k povolaniu do nového života, ktorý z ľudskosti nestratil nič, okrem neblahého osudu dedičného hriechu, a ktorý je uschopnený

prejaviť to najlepšie z toho, čo je ľudské a zakúsiť tie najbohatšie a najčistejšie plody. To, že sme kresťania, že sme obdržali svätý krst, sa nesmie považovať za niečo ľahostajné alebo zanedbateľné, ale musí hlboko a blahodárne poznačiť vedomie každého pokrsteného. Musí to považovať skutočne každý, tak ako prví kresťania, za "osvietenie", ktoré tým, že na pokrsteného nechá spočinúť oživujúci lúč Božej Pravdy, mu otvára nebo, vyjasňuje pozemský život, uschopňuje ho kráčať ako syna svetla v ústrety videniu Boha, ktoré je prameňom večnej blaženosti.

42. Je ľahké vidieť, aký praktický program predkladá toto uvažovanie pred nás a našu službu. Tešíme sa, keď sledujeme, že tento program sa už uskutočňuje v celej Cirkvi, vedený múdrou a zapálenou horlivosťou. My ho podporujeme, odporúčame a požehnávame.

II. časť

OBNOVA CIRKVI

I. DOKONALOSŤ CIRKVI A DNEŠNÝ SVET

A) Vrátiť sa k teologickému prehĺbeniu dokonalosti

43. ďalej veľmi túžime po tom, aby Cirkev bola taká, akú ju chce Kristus: jedna, svätá, celá zameraná na dokonalosť, ku ktorej On ju povolal a uschopnil. Keďže je dokonalá vo svojom ideálnom pojatí, v Božej myslí, Cirkev sa musí usilovať o dokonalosť vo svojom reálnom živote, vo svojej pozemskej existencii. Toto je onen veľký morálny problém, ktorý charakterizuje život Cirkvi, hodnotí ju, podnecuje, obžaláva, podporuje, naplňuje ju stonaním i modlitbami, pokáním i nádejami, úsilím i dôverou, zodpovednosťou i zásluhami. Je to vnútorný problém teologických skutočností, od ktorých závisí ľudský život; nie je možné vysloviť žiaden úsudok o človekovi, o jeho prirodzenosti, o jeho pôvodnej dokonalosti, o schopnosti človeka konať dobro a o pomoci, ktorú potrebuje, aby po ňom túžil a dosiahol ho, o zmysle súčasného života a o jeho cieľoch, o hodnotách, po ktorých človek túži alebo ktorých je schopný, o kritériu dokonalosti a svätosti, ako i o prostriedkoch a spôsoboch, ako dať životu ten najvyšší stupeň krásy a plnosti, bez toho, aby sme sa obrátili na doktrínálne učenie Kristovo a naňho nadväzujúce cirkevné magistérium. Dychtivá túžba poznať cesty Pánove je a musí byť v Cirkvi trvalou. A túžime, aby sa diskusii, vždy takej plodnej a rôznorodnej, ktorá v lone Cirkvi pokračuje v priebehu storočí o otázkach dokonalosti, znovu venoval vrcholný záujem, ktorý jej prináleží; ani nie tak, aby tvorila nové teórie, lež aby plodila nové energie, zamerané práve na tú svätosť, o ktorej Kristus nás učil a ktorú, svojím príkladom, svojím slovom, svojou milosťou, svojou školou, podporenou cirkevnou tradíciou, posilnenou jej spoločnou činnosťou, osvetlenou jedinečnými postavami svätcov, nám umožňuje poznávať, túžiť po nej a aj dosiahnuť ju.

B) Ťažkosti, ktoré predstavuje dnešný svet

44. Toto štúdium duchovnej a morálnej dokonalosti je stimulované aj zvonku, podmienkami, v ktorých Cirkev rozvíja svoj život. Nemôže ostať nehybná a nezaujatá pred premenami okolitého sveta, ktorý tisícokrakým spôsobom ovplyvňuje a podmieňuje praktické konanie Cirkvi. Ona, ako každý vie, nie je oddelená od sveta, ale žije v ňom. A tak členovia Cirkvi pociťujú jeho vplyv, vdychujú jeho kultúru, prijímajú jeho zákony, vstrebávajú jeho spôsoby. Tento vnútorný kontakt Cirkvi so svetskou spoločnosťou vytvára pre ňu nepretržitú problematickú situáciu, dnes mimoriadne namáhavú. Na jednej strane kresťanský život, ako ho Cirkev bráni a predkladá, sa musí stále a vytrvalo chrániť všetkého, čo by ho mohlo pomýliť, sprofanovať, zadusiť, priam akoby sa chcel obrniť voči nákaze omylu a zla; na druhej strane kresťanský život sa musí nielen prispôbiť formám myslenia a spôsobom, ktoré mu svetské prostredie ponúka a vnucuje, pokiaľ sú zlúčiteľné s podstatnými požiadavkami jeho náboženského a mravného programu, ale musí sa pokúšať priblížiť k nim, očistiť ich, posvätiť ich: toto je ďalšia úloha, ktorú Cirkvi ukladá trvalá previerka morálnej bdelosti, ktorej sa naša doba dožaduje so zvláštnou naliehavosťou a s osobitnou vážnosťou.

45. Slávenie Koncilu je aj z tohto ohľadu prozreteľné. Pastorálny charakter, ktorý si kladie pred seba, praktické ciele "zosúčasnenia" (aggiornamento) kanonického poriadku, túžba urobiť prejavy kresťanského života čo najprístupnejšími, ako je to len možné v súlade s ich nadprirodezeným charakterom, sú zásluhou tohto Koncilu

už teraz, hoci väčšiu časť jeho rozhodnutí ešte len očakávame. Tento Koncil naozaj vzbudzuje, tak v Pastieroch ako i vo veriacich, túžbu zachovať a rozmnožiť v kresťanskom živote jeho charakter nadprirodzenej rýdzosti a pripomína všetkým povinnosť vtlačiť tento charakter pozitívne a pevne do svojho správania, vychováva slabých, aby boli dobrými, dobrých, aby boli lepšími, lepších, aby boli veľkodušnými, veľkodušných, aby boli svätými. Otvára svätosti nové prejavy, pobáda lásku aby sa stala vynaliezavou, povzbudzuje nový vzlet čnosti a kresťanského hrdinstva.

46. Bude, prirodzene, úlohou Koncilu navrhnúť reformy, ktoré by sa mohli viesť do cirkevnej legislatívy a pokoncilové komisie, osobitne komisia pre revíziu Kódexu kanonického práva, ktorú sme už teraz navrhli, sa postarajú o to, aby formulovali konkrétnym spôsobom rozhodnutia tejto ekumenickej Synody. Je teda vašou úlohou, ctihodní bratia, aby ste nám naznačili, ktoré opatrenia by bolo treba vykonať, aby sme očistili a omladili tvár svätej Cirkvi. A nech je znovu zjavný náš úmysel podporiť túto reformu: koľkokrát v minulých storočiach sprevádzal tento úmysel dejiny Koncilov; nuž nech tak je aj teraz, a tentokrát nie aby zbavil Cirkev určitých heréz a všeobecných neporiadkov, ktoré, z milosti Božej, nie sú v jej lone, ale aby vdýchol nový duchovný elán do mystického Tela Kristovho, očistil ho od chýb mnohých jeho údov a podnietil k novým cnostiam.

47. Aby to s pomocou Božou bolo možné, nech je nám umožnené predložiť niekoľko predbežných úvah, zameraných na to, uľahčiť dielo obnovy, vliať novú nádej, ktorú toto dielo potrebuje - vskutku bez obetí ho nie je možné zavŕšiť - a naznačiť niekoľko ciest, ktorými by sa azda mohlo lepšie uskutočniť.

II. SMERNICE PRE REFORMU CIRKVI

A) Všeobecné kritériá

48. Mali by sme predovšetkým pripomenúť niektoré kritériá, ktoré nám ukazujú, akými smermi by sa mala uberať táto reforma. Reforma sa nemôže týkať ani podstatného chápania, ani základných štruktúr katolíckej Cirkvi. Slovo reforma by bolo nesprávne použité, keby sme ho chápali v tomto zmysle. Nemôžeme obviniť z nevernosti túto našu milovanú a svätú Božiu Cirkev, ku ktorej patriť považujeme za najvyššiu milosť a ktorá naplňa našu dušu svedectvom, "že sme Božie deti"²⁸. Nie je to pýcha, ani namyslenosť, ani tvrdohlavosť či bláznovstvo, ale naša svetlá istota, radostné presvedčenie, že sme živé a pravé údy Tela Kristovho, právoplatní dediči Kristovho evanjelia, plnoprávni pokračovatelia Apoštolov, a že v sebe nosíme, vo veľkom bohatstve pravdy a zvykov, ktoré dnes charakterizujú Cirkev, neporušené a živé dedičstvo pôvodnej apoštolskej tradície. Ak toto je naša hrdosť, alebo lepšie povedané dôvod, pre ktorý musíme "neustále vzdávať vďaky Bohu"²⁹, predstavuje to zároveň našu zodpovednosť pred samým Bohom, ktorému musíme zúčtovať za toľké dobrodenie, pred Cirkvou, ktorej musíme s istotou vliať túžbu, odhodlanie zachovať poklad - "to zverené", o ktorom hovorí svätý Pavol³⁰ - a pred bratmi, ktorí sú ešte stále od nás odlúčení, ako i pred celým svetom, aby všetci mohli zdieľať spolu s nami tento Boží dar.

49. Takže ak sa v tejto veci hovorí o reforme, nesmie sa tým myslieť na zmenu, lež na potvrdenie úsilia zachovať Cirkvi rysy, ktoré jej vtlačil Kristus, ba chcieť ich stále viac privádzať k dokonalej forme, ktorá na jednej strane zodpovedá Kristovmu plánu, a na druhej strane je uznaná a potvrdená vo svojom nutnom vývoji, ktorý - ako strom semienku - dal tomu plánu Cirkvi jeho oprávnenú historickú a konkrétnu podobu. Nech nás nepomýli kritérium zredukovať stavbu Cirkvi, ktorá sa stala rozľahlou a veľkolepou na slávu Božiu ako jeho vznešený chrám, na jej počiatkové a celkom malé rozmery, akoby len ony boli jediné správne, jediné dobré; nech nás ani neokúzli túžba zrenovovať štruktúru Cirkvi charizmatickým spôsobom, akoby novým a správnym bol ten cirkevný prejav, ktorý sa rodí z partikulárnych myšlienok, bezpochyby horlivých a niekedy presvedčených o svojom Božom vnuknutí, a tak vovádzať do pôvodného plánu Cirkvi svojvoľné sny o strojených obnovách. Musíme slúžiť a milovať Cirkev takú, aká je, s rozumným zmyslom pre dejiny a s pokorným hľadaním vôle Božej, ktorá podporuje a vedie Cirkev aj vtedy, keď dopustí, že ľudská slabosť značne zatemní čistotu jej rysov a krásu jej činov. O túto čistotu a túto krásu sa usilujeme a jej chceme napomáhať.

50. Je nevyhnutné utvrdiť sa v tomto presvedčení, aby sme sa vyhli ďalšiemu nebezpečenstvu, ktoré by túžba po obnove mohla vzbudiť ani nie tak v nás, Pastieroch, ktorých zadržuje bdely zmysel pre zodpovednosť, ako skôr v zmýšľaní mnohých veriacich, ktorí sa nazdávajú, že reforma Cirkvi má spočívať najmä v prispôbení jej

pocitov a zvykov svetským. Príťažlivosť svetského života dnes je veľmi silná. Konformizmus sa mnohým zdá neodvratný a múdry. Kto nie je dobre zakorenený vo viere a v praktizovaní cirkevného zákona, ľahko si pomyslí, že nastala chvíľa, kedy sa treba prispôbiť svetskému pojatiu života, ako keby ono bolo to najlepšie, ako keby ho kresťan mohol a mal vziať za svoje. Tento jav prispôsobenia sa ukazuje tak na poli filozofickom (koľko dokáže móda aj v kráľovstve myšlienky, ktoré by malo byť autonómne a slobodné, a žiadostivé i poslušné jedine voči pravde a autorite osvedčených učiteľov!), tak i na poli praktickom, kde sa stáva stále neistejším a ťažším definovať morálnu čestnosť a čestné praktické správanie.

51. Hrozí, že materializmus vyprázdni pôvodný pojem kresťanstva; relativizmus, ktorý všetko ospravedľuje a všetko hodnotí na rovnakej úrovni, útočí na absolútny charakter kresťanských princípov; zvyk odstraňovať všetku námahu, akékoľvek nepohodlie z obvyklého spôsobu života, vyhlasuje kresťanskú disciplínu a askézu za nepríjemne neužitočnú; ba niekedy apoštolská túžba priblížiť sa k svetskému prostrediu, alebo nechať sa prijať modernými dušami, zvlášť mladými, sa premení v zanechanie vlastných foriem kresťanského života a toho štýlu správania sa, ktorý má dať tomuto úsiliu o priblíženie sa a o výchovný vplyv jeho zmysel a účinnosť. Či nie je pravda, že často mladí kňazi, resp. aj niektorí horliví rehoľníci, vedení dobrým úmyslom včleniť sa do ľudových más alebo do zvláštnych vrstiev, sa usilujú zmiešať s nimi a nie odlíšiť, a tak sa zbytočným prispôbovaním okoliu vzdávajú pravej účinnosti svojho apoštolátu? Veľký princíp, ktorý vyslovil Kristus, sa nastoľuje znovu vo svojej aktuálnosti i náročnosti: byť vo svete, ale nie zo sveta. A veľmi nám osoží, ak vznešená a mimoriadne príhodná modlitba jeho, ktorý "stále žije, aby sa za nás prihovárал"³¹, i dnes bude znieť pred nebeským Otcem: "Neprosím, aby si ich vzal zo sveta, ale aby si ich ochránil pred Zlým."³²

52. To neznamená, že má byť naším úmyslom veriť, že dokonalosť spočíva v nehybnosti foriem, ktorými sa Cirkev, v priebehu storočí, zaodela; ani že spočíva v obrnení sa voči približovaniu a zblížovaniu sa s dnes bežnými a prípustnými prejavmi zvykov a povahy. To slovo nášho ctihodného predchodcu Jána XXIII., ktoré sa už stalo slávnym, slovo "zosúčasnenie" (aggiornamento), budeme mať stále na pamäti ako programové usmernenie; potvrdili sme ho ako vedúce kritérium Ekumenického Koncilu, a budeme ho stále pripomínať ako stimul stále sa obnovujúcej životaschopnosti Cirkvi, jej stále bdelej schopnosti študovať znamenia časov, jej stále mladej ľahkosti, s akou "všetko skúma a čo je dobré, toho sa drží"³³, vždy a všade.

53. Na naše spoločné povzbudenie a úžitok však ešte raz pripomeňme: nie ani tak zmenou vonkajších zákonov Cirkev objaví svoju pučiacu mladosť, ako skôr vnútorným uschopnením svojho ducha k poslušnosti voči Kristovi, a teda zachovávaním tých zákonov, ktoré Cirkev, s cieľom nasledovať cestu Kristovu, predpisuje sama sebe: tu spočíva tajomstvo jej obnovy, jej "metanoia", jej cvičenie v dokonalosti. Ak bude možné uľahčiť zachovávanie cirkevných noriem zjednodušením niektorého predpisu a dôverou voči slobode dnešného kresťana, ktorý sa stal uvedomelejším ohľadom svojich povinností a zrelejším i múdrejším vo výbere spôsobov, ako ich splniť, norma aj tak ostáva platná vo svojej podstatnej požiadavke: kresťanský život, ako ho Cirkev interpretuje a uzákoňuje v múdrych nariadeniach, si bude vždy vyžadovať vernosť, úsilie, umŕtvenie a obeť; bude vždy poznačený "úzkou cestou", o ktorej nám hovorí náš Pán³⁴; bude žiadať od nás, moderných kresťanov, nie menšiu ale skôr väčšiu morálnu energiu než od včerajších kresťanov, pohotovosť k poslušnosti, dnes nie menej povinnú než v minulosti a možno ťažšiu, určite však záslužnejšiu, pretože je vedená viac nadprirodzenými než prirodzenými dôvodmi. Nie zhoda s duchom sveta, ani bránenie sa voči rozumnému sebazapieraniu, ani ľahostajnosť voči voľným spôsobom našej doby, ani emancipácia od autority rozvážnych a právoplatných predstavených, ani nevšímavosť k protirečivým formám moderného myslenia nemôžu posilniť Cirkev, ani uschopniť ju prijímať vplyv darov Ducha Svätého, ani jej nemôžu dať rýdzosť nasledovania Krista Pána, ani v nej nevzbudia úzkosť lásky k bratom a schopnosť komunikovať svoje posolstvo spásy; ale jedine jej odhodlanie žiť podľa milosti Božej, jej hierarchická a komunitárna súdržnosť. Kresťan nie je mäkký a zbabelý, ale silný a verný.

54. Ach, my vieme, aké by to bolo dlhé, keby sme chceli naznačiť čo len v základných črtách moderný program kresťanského života; namáme v úmysle sa do toho púšťať. Napokon, vy viete, ktoré sú morálne potreby našich čias a neprestanete vyzývať veriacich k pochopeniu dôstojnosti, bezúhonnosti, prísnosti kresťanského života, takisto ako určite nezanedbate poukazať, ako je to najlepšie možné - aj verejne -, na morálne nebezpečenstvá

a neresti, ktorými trpí naša doba. Všetci si spomínáme na významné napomenutia, ktoré k nám volajú zo Svätého Písma: "Poznám tvoje skutky aj tvoju námahu a vytrvalosť a viem, že nemôžeš zniesť zlých"³⁵ a všetci sa budeme usilovať byť pastiermi bdelymi a pracovitými. Ekumenický Koncil musí dať nám samým nové a vhodné smernice; a my všetci určite musíme už odteraz pripravovať svoje duše tak, aby sme ich vypočuli a uskutočnili.

B) Dve osobitné upozornenia

55. Nechceli by sme však nespomenúť dve osobitné upozornenia, ktoré - ako sa nám zdá - sa týkajú hlavných potrieb a povinností a ktoré môžu byť podnetom k zamysleniu pre všeobecné nasmerovanie dobrej obnovy cirkevného života.

56. Zastavme sa najprv pri duchu chudoby. Zdá sa nám, že je tak zdôrazňovaný vo svätom evanjeliu, tak zakorenený v pláne nášho zamerania na kráľovstvo Božie, tak vystavený nebezpečenstvu hodnotením dobieh zo strany modernej mentality, tak nevyhnutný k tomu, aby sme lepšie pochopili toľké svoje slabosti a pády v minulosti a taktiež aj to, ako má vyzerat' náš spôsob života i aká je najlepšia metóda ohlasovania Kristovho náboženstva dušiam, a napokon že je tak ťažké zachovávať ho ako treba, že si trúfame otvorene sa o ňom v tomto našom poslanstve zmieniť; nie preto, že by sme mali úmysel vydať osobitné kanonické úpravy v tomto smere, ale skôr preto, že by sme chceli požiadať vás, ctihodní bratia, o posilu vášho súhlasu, vašej rady a vášho príkladu. Očakávame, že vy, ako vážený hlas, ktorý tlmočí tie najlepšie pohnútky Kristovho Ducha, blážiaceho vo svätej Cirkvi, poviete, ako majú dnes pastieri i veriaci viesť k chudobe svoju reč i konanie: "Zmýšľajte tak ako Kristus Ježiš", napomína nás Apoštol³⁶; a ako máme spoločne ponúknuť životu Cirkvi také vedúce kritériá, ktoré majú našu dôveru vkladať viac do Božej pomoci a duchovných dobieh, než do časných prostriedkov; ktoré majú nám samým pripomenúť, a svet naučiť, že tieto dobrá majú predosť pred ekonomickými a že vlastníctvo a užívanie týchto máme natoľko obmedziť a podriaďiť, nakoľko je to užitočné na vhodné vykonávanie nášho apoštolského poslania.

57. Krátkosť tohto upozornenia na významnosť a povinnosť ducha chudoby, ktorá charakterizuje Kristovo evanjelium, nás nezabavuje povinnosti pripomenúť, že tento duch nám neprekáža, aby sme pochopili a používali, ako je nám dovolené, ekonomický faktor, ktorý sa stal obrovským a podstatným vo vývoji modernej civilizácie, hlavne v každom jej ľudskom a spoločenskom aspekte. Naopak, myslíme si, že vnútorné oslobodenie, ktoré je výsledkom ducha evanjeliovkej chudoby, nás urobí citlivejšími a spôsobilejšími pochopiť ľudské javy spojené s ekonomickými faktormi, a to tak tým, že dáme bohatstvu a rozvoju, ktorý môže priniesť, spravodlivé a často prísne ohodnotenie, aké mu patrí, ako tým, že prejavíme starostlivý a veľkodušný záujem voči núdzy, ako napokon aj tým, že budeme túžiť po tom, aby sa hmotné dobrá nestali zdrojom zápasov, egoizmov, závidosti medzi ľuďmi, ale aby boli zamerané, spravodlivo a rovnoprávne, na spoločné dobro, a tak boli stále účelnejšie rozdeľované. Všetko, čo sa týka týchto hmotných dobieh, ktoré stoja pod dobrami duchovnými a večnými, ale sú nevyhnutné pre terajší život, nachádza žiaka evanjelia schopného múdrych hodnotení a tej najľudskejšej spolupráce: veda, technika a predovšetkým ľudská práca sú pre nás objektom veľkého záujmu; a chlieb, ktorý je ich ovocím, sa stáva posvätným pre stôl i pre oltár. Sociálne učenie Cirkvi nenecháva žiadne pochynosti ohľadom tejto témy, a My radi využívame túto príležitosť, aby sme potvrdili náš dôsledný súhlas s týmto blahodárnym učením.

58. Druhá vec, na ktorú by sme chceli upozorniť, je duch lásky. Ale či nie je už táto téma zvlášť prítomná vo vašich srdciach? Či nepredstavuje duch lásky ústredný bod náboženskej ekonómie Starého i Nového zákona? Či nie sú zamerané k láske kroky duchovnej skúsenosti Cirkvi? Či vari nie je láska stále svetlejším a radostnejším objavom, ktorý teológia na jednej strane a praktický náboženský život na druhej strane nachádzajú v neustálej meditácii pokladov Písma a sviatostí, ktorých Cirkev je dedičkou, ochránkyňou, učiteľkou a rozdávatelkou? Domnievame sa, spolu s našimi predchodcami, s celým radom svätcov, ktorých naša doba dala nebeskej a pozemskej Cirkvi, a spolu s nábožným citom veriaceho ľudu, že láska dnes musí zaujať miesto, ktoré jej prináleží, prvé, vrcholné, v hierarchii hodnôt náboženských i mravných, a to nielen v teoretickom hodnotení, ale taktiež aj v praktickom uskutočňovaní kresťanského života. To platí tak o láske k Bohu, ktorý svoju lásku vylial na nás, ako i o láske, ktorú odrazom máme rozširovať na nášho blížneho, čiže na

celé ľudstvo. Láska všetko vysvetľuje. Láska všetko inšpiruje. Láska všetko uschopňuje. Láska všetko obnovuje. Láska "všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko pretrpí"³⁷. Kto z nás nevie o týchto veciach? A ak o nich vieme, nie je vari toto hodina lásky?

C) Príklad Panny Márie

59. Tento ideál pokornej a hlbokoj kresťanskej plnosti privádza naše myšlienky k preblahoslavenej Panne Márii, ako k tej, čo ho dokonale a obdivuhodne v sebe odzrkadľovala, ba viac, žila ho tu na zemi a teraz v nebi požíva jeho lesk a blaženosť. Dnes v Cirkvi radostne prekvitá úcta k Panne Márii; a My radi pri tejto príležitosti obraciame svojho ducha k nej, aby sme v preblahoslavenej Panne, Matke Kristovej a Matke našej, obdivovali príklad kresťanskej dokonalosti, zrkadlo úprimných cností, zázrak pravej ľudskosti. Domnievame sa, že úcta k Panne Márii je zdrojom evanjeliového učenia: počas našej púte vo Svätej Zemi sme chceli prevziať od nej, preblahoslavenej, premilej, nadovšetko pokornej, nepoškvrnenej, ktorá bola vyznačená privilégium, že ponúkla Slovu Božiemu ľudské telo vo svojej prvotnej a nevinnnej kráse, náuku o kresťanskej autentickosti. A na ňu znovu obraciame svoj prosiaci zrak, ako na láskavú učiteľku života, keď tu s vami, ctihodní bratia, uvažujeme o duchovnej a mravnej obrode života svätej Cirkvi.

III. časť

DIALÓG CIRKVI S DNEŠNÝM SVETOM

I. CIRKEV VO SVETE

A) Cirkev sa odlišuje od sveta

60. Existuje aj tretí postoj, ktorý má katolícka Cirkev zaujať v tejto hodine svetových dejín, a to je postoj skúmania kontaktov, ktoré má mať s ľudstvom. Ak Cirkev nadobúda stále jasnejšie poznanie o sebe samej a ak sa usiluje pripodobňovať modelu, ktorý jej vytýčil Kristus, to spôsobuje, že Cirkev sa hlboko odlišuje od ľudského prostredia, aj keď v ňom žije a približuje sa mu.

61. Evanjelium nás upozorňuje na toto rozlíšenie, keď nám hovorí o "svete", čiže o ľudstve odvrátenom od svetla viery a daru milosti; o ľudstve, ktoré sa unáša v naivnom optimizme, veriac, že postačujú vlastné sily na plnú, stálu a blahodárnu sebarealizáciu; prípadne o ľudstve, ktoré je deprimované drsným pesimizmom, vyhlasujúc za osudové, nevyliciteľné a možno aj žiadúce vlastné neresti, vlastné slabosti, vlastné morálne choroby, ako prejavy slobody a autentickosti. Evanjelium, ktoré pozná a odhaľuje, aj súcíť a lieči ľudské biedy prenikavou a niekedy mučivou úprimnosťou, jednako nepodlieha ani ilúzii prirodzenej dobroty človeka, akoby si sám vystačil a nepotreboval nič iné, než byť ponechaný v slobode ľubovoľne sa prejavovať; nepodlieha však ani beznádejnej rezignácii voči nevyliciteľnej skazenosti ľudskej prirodzenosti. Evanjelium je svetlo, je novosť, je energia, je znovuzrodenie, je spása. Preto vytvára a rozlišuje formu nového života, o ktorej Nový zákon podáva neustále a podivuhodné učenie: "Nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnovou zmysľovania, aby ste vedeli rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je dobré, milé a dokonalé"³⁸, napomína nás svätý Pavol.

62. Táto odlišnosť kresťanského života od života profánneho vyplýva ešte aj zo skutočnosti a následného uvedomenia si ospravedlnenia, ktoré v nás pôsobí podiel na veľkonočnom tajomstve, predovšetkým na krste, ako sme už hovorili, ktorý je a musí byť chápaný ako skutočné znovuzrodenie. Pripomína nám to znovu svätý Pavol: "Všetci, čo sme boli pokrstení v Kristovi Ježišovi, v jeho smrť sme boli pokrstení. Krstom sme teda s ním boli pochovaní v smrť, aby sme tak, ako Bol Kristus vzkriesený z mŕtvych Otcovou slávou, aj my žili novým životom"³⁹.

63. Bude veľmi vhodné, keď aj dnešný kresťan bude mať stále na pamäti tento svoj pôvodný a obdivuhodný spôsob života, ktorý by ho podnecoval k radosti zo svojej dôstojnosti a ktorý by ho chránil pred nákazou okolitej ľudskej biedy, alebo zvodmi ľudského jasu, ktoré ho tiež obklopujú.

64. Ten istý svätý Pavol takto vychovával kresťanov prvej generácie: "Neťahajte jarmo s neveriacimi! Ved' akú účasť má spravodlivosť na neprávosti? Alebo čo má spoločné svetlo s tmou?... Aký podiel má veriaci s neveriacim?"⁴⁰. Kresťanská pedagogia musí učeníkovi dnešných čias stále pripomínať toto jeho výnimočné

postavenie a túto jeho následnú povinnosť žiť vo svete ale nie zo sveta, podľa už vyššie spomínanej túžby samého Ježiša ohľadom svojich učeníkov: "Neprosím, aby si ich vzal zo sveta, ale aby si ich ochránil pred Zlým. Nie sú zo sveta, ako ani ja nie som zo sveta."⁴¹ A Cirkev berie túto túžbu za svoju.

B) Odlíšenie nie je oddelenie

65. Avšak toto odlíšenie nie je oddelenie. Ba nie je ani nezáujem, ani strach, ani opovrhnutie. Keď sa Cirkev odlišuje od ľudstva, nestavia sa proti nemu, naopak, prelína sa s ním. Tak ako lekár, ktorý keď pozná nástrahy nejakej nákazy, usiluje sa od nej chrániť seba i ostatných, ale zároveň sa venuje vyliečeniu tých, ktorí sú postihnutí touto nákazou, takisto Cirkev si nerobí výlučný nárok na milosrdenstvo, ktoré obdržala od Božej dobroty, nerobí zo svojich dobier dôvod opovrhovať tými, ktorí ich nedosiahli, ale vlastná spása ju poháňa k záujmu a láske voči komukoľvek, kto jej je blízko, i voči každému, ku komu sa vo svojom všeobecnom úsilí o nadviazanie kontaktu môže priblížiť.

II. DIALÓG V ŽIVOTE CIRKVI

A) "Dialóg" je evanjelizácia

66. Ak si je Cirkev skutočne, ako sme hovorili, vedomá toho, akú ju Pán chce, toto je pre ňu prameňom zvláštnej plnosti a túžby rozlítať sa, s jasným povedomím poslania, ktoré ju presahuje a ohlasovania, ktoré treba šíriť. Je to povinnosť evanjelizácie. Je to misionársky mandát. Je to apoštolský úrad. Nestačí postoj verného konzervovania. Samozrejme, poklad pravdy a milosti, ktorý sme dostali ako dedičstvo kresťanskej tradície, musíme chrániť, ba musíme ho i brániť. "Opatruj, čo ti bolo zverené", napomína svätý Pavol⁴². Avšak ani ochrana ani obrana nevyčerpávajú povinnosť Cirkvi vzhľadom na dary, ktoré vlastní. Povinnosťou, vlastnou bohatstvom, ktoré sme dostali od Krista, je - ako dobre vieme - šírenie, ponuka, ohlasovanie: "Chodte teda a učte všetky národy"⁴³, to je posledné poverenie, ktoré Kristus adresoval svojim Apoštolom. A títo, v tom samom mene Apoštol, definujú svoje nemenné poslanie. My dáme tomuto vnútornému impulzu lásky, ktorý smeruje k tomu stať sa vonkajším darom lásky, dnes všeobecne rozšírené meno dialóg.

67. Cirkev musí pristúpiť k dialógu so svetom, v ktorom žije. Cirkev sa stáva slovom, sa stáva posolstvom, sa stáva rozhovorom.

68. Tento významný aspekt dnešného života Cirkvi bude, ako je známe, predmetom osobitného a rozsiahleho štúdia zo strany Ekumenického Koncilu. Nechceme zasahovať do konkrétneho rozboru tém, ktoré si predkladá toto štúdium, aby sme ponechali koncilovým Otcom úlohu zaoberať sa nimi slobodne. Chceme vás len pozvať, ctihodní bratia, k niekoľkým úvahám ešte pred týmto štúdiom, aby sa ukázali jasnejšie dôvody, ktoré Cirkev vedú k dialógu, jasnejšie metódy ktoré treba sledovať, a jasnejšie aj ciele, ktoré treba dosiahnuť. Chceme pripraviť srdcia, nie riešiť otázky.

69. Ináč ani nemôžeme robiť, v presvedčení o tom, že dialóg musí charakterizovať náš apoštolský úrad, nakoľko sme dedičom takéhoto štýlu, takéhoto pastorálneho smeru, ktorý nám odovzdali naši predchodcovia tohto storočia, počnúc od veľkého a múdreho Leva XIII., ktorý priam akoby stelesňoval evanjelióvu postavu múdreho učiteľa zákona, "ktorý vynáša zo svojej pokladnice veci nové i staré"⁴⁴, vznešeným spôsobom obnovil katolícky učiteľský úrad, venujúc sa vo svojej bohatej náuke problémom našich čias, rozoberaných vo svetle Kristovho slova.

70. A podobne aj jeho nasledovníci, ako viete. Vari nám nezanechali naši predchodcovia, zvlášť pápeži Pius XI. a Pius XII., obdivuhodné a rozsiahle bohatstvo náuky, pojatej v láskavom a múdrom úsilí o prepojenie Božieho zmysľovania s ľudským, nie v abstraktnom chápaní, ale konkrétne vyjadrené v jazyku moderného človeka? A čo iné je toto apoštolské úsilie, ak nie dialóg? A či nedal Ján XXIII., náš bezprostredný predchodca blahej pamäti, ešte výraznejší dôraz vo svojej náuke na to, aby ju čo možno najviac priblížil skúsenosti a chápaniu súčasného sveta? A samotnému Koncilu nechcel sa dať, celkom právom, pastoračny cieľ, celý zameraný na preniknutie kresťanského posolstva do obehu myšlienok, slov, kultúry, spôsobu života, zamerania ľudstva, ako ono dnes žije a zmieta sa na zemskom povrchu? Ešte skôr než svet obrátíme, ba aby sme ho obrátili, treba sa mu najprv priblížiť a prehovoriť k nemu.

71. Čo sa týka našej skromnej osoby, hoci je nám vzdialené o tom hovoriť a netúžime priťahovať na seba

pozornosť iných, nemôžeme, pri tomto našom predstavovaní sa biskupskému zboru a kresťanskému ľudu, zamlčať naše odhodlanie vytrvať, pokiaľ nám to naše slabé sily umožnia, a predovšetkým, dokým nás Božia milosť zachová, v tej istej línii, v tom istom úsilí priblížiť sa svetu, v ktorom z riadenia Božej prozreteľnosti žijeme, so všetkou úctou, so všetkou starostlivosťou, so všetkou láskou, aby sme ho pochopili, aby sme mu ponúkli dary pravdy a milosti, ktorých nás Kristus urobil strážcom, aby sme sa s ním podelili o náš nádherný údel spásy a nádeje. V našej duši sú hlboko vryté Kristove slová, ktoré si chceme, v skromnosti, ale zo všetkých síl, osvojiť: "Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa svet skrze neho spasil."⁴⁵

Transcendentný pôvod dialógu

72. Toto je, ctihodní bratia, transcendentný pôvod dialógu: tento pôvod spočíva v samotných zámeroch Božích. Náboženstvo je, vo svojej podstate, vzťah medzi Bohom a človekom. Modlitba vyjadruje tento vzťah cestou dialógu. Zjavenie, čiže vzťah, ktorý Boh zo svojej vlastnej iniciatívy nadviazal s ľudstvom, môže byť vyjadrená ako dialóg, v ktorom Božie Slovo sa prihovára vo Vtelení a následne v Evanjeliu. Otcovský a svätý rozhovor medzi Bohom a človekom, ktorý bol prerušený dedičným hriechom, sa nádherným spôsobom v priebehu dejín obnovil. Dejiny spásy opisujú práve tento dlhý a rozmanitý dialóg, ktorý pochádza od Boha a vedie s človekom rôznych a obdivuhodných rozhovorov. Práve v tomto Kristovom rozhovore medzi ľuďmi⁴⁶ Boh poodhaľuje niečo zo seba, tajomstvo svojho života, jediného v podstate, trojičného v Osobách; a napokon hovorí o tom, ako chce, aby sme ho poznávali: to je Láska, ktorou je On sám; a hovorí i o tom, ako chce, aby sme ho uctievali a slúžili mu: a to je láska, ktorá je naším vrcholným prikázaním. Tu sa dialóg stáva úplným a dôverným: pozýva k nemu dieťa, kým mystik v ňom nachádza svoju plnosť.

Dialóg Boha s ľudstvom ako príklad dialógu Cirkvi

73. Je treba, aby sme mali stále pred očami tento nevýslovný a veľmi reálny vzťah, ktorý nám ponúkol a ustanovil s nami Boh Otec, prostredníctvom Krista, v Duchu Svätom, aby sme pochopili, aký vzťah sa máme usilovať my, čiže Cirkev, nadviazať a podnecovať s ľudstvom.

74. Dialóg spásy bol začatý spontánne z Božej iniciatívy: "On (Boh) prvý miloval nás"⁴⁷; teraz je na nás, aby sme prevzali iniciatívu, aby sme tento dialóg rozšírili na ľudí a nečakali, že nás niekto zavolá.

75. Dialóg spásy vzišiel z lásky, z Božej dobroty: "Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna"⁴⁸; nič iné než horlivá a nezištná láska musí poháňať aj ten náš.

76. Dialóg spásy nebol primeraný zásluhám tých, na ktorých bol zameraný, ba ani výsledkom, ktoré mal dosiahnuť a ktoré sa nedostavili: "Zdraví nepotrebujú lekára"⁴⁹; aj ten náš musí byť bez hraníc a bez vypočítavosti.

77. Dialóg spásy nikoho fyzicky nenútil prijať ho; bola to úzkostlivá prosba o lásku, ktorá, hoci predstavovala strašnú zodpovednosť pre tých, ktorým bola adresovaná⁵⁰, predsa ich nechala slobodných opätovať ju alebo odmietnuť, prispôbiac dokonca aj množstvo znamení⁵¹ požiadavkám a duchovnému rozpoloženiu poslucháčov, a taktiež aj dôkazovú silu týchto znamení⁵², aby bolo poslucháčom uľahčené vyjadriť slobodný súhlas s Božím zjavením, a pritom nestratiť zásluhy tohto súhlasu. Tak aj naše poslanie, hoci je ohlasovaním neodškriepiteľnej pravdy a nevyhnutnej k spásu, nebude vystupovať ozbrojené vonkajším donucovaním, ale jedine oprávnenými cestami ľudskej výchovy, vnútorného presvedčovania, spoločného rozhovoru, ponúkne svoj dar spásy vždy v úcte voči osobnej a občianskej slobode.

78. Dialóg spásy bol umožnený každému, bol adresovaný všetkým bez rozdielu⁵³; aj náš takisto musí byť potenciálne univerzálny, čiže katolícky a schopný nadviazania s každým, okrem prípadu, že ho človek absolútne odmietne, alebo bude neúprimne predstierať jeho prijatie.

79. Dialóg spásy, za normálnych okolností, sledoval postupnosť, následné napredovanie, skromné začiatky pred plným úspechom⁵⁴; aj náš bude brať do úvahy pomalosť psychologického a dejinného dozrievania a očakávať hodinu, kedy ho Boh urobí účinným. Z tohto dôvodu však nebude náš dialóg odkladať na zajtra to, čo možno uskutočniť dnes; musí dychtiť po príhodnej chvíli a mať zmysel pre vzácnosť času⁵⁵. Dnes, čiže každý deň, musí začínať znovu; a z našej strany prv než zo strany tých, ku ktorým je zameraný.

III. DIALÓG AKO PROSTRIEDOK EVANJELIZÁCIE

A) "Dialóg" ako jeden z rôznych možných vzťahov Cirkvi so svetom

80. Je celkom jasné, že vzťahy medzi Cirkvou a svetom môžu nadobudnúť mnohé, navzájom rôzne podoby. Teoreticky povedané, Cirkev by si mohla zaumieniť obmedziť tieto vzťahy na minimum, v úsilí vytrhnúť sa z dosahu profánnej spoločnosti; takisto by si mohla zaumieniť zdôrazňovať zlá, s ktorými sa v takejto spoločnosti možno stretať, odsudzovať ich a vyvolávať križiacke výpravy proti nim; na druhej strane by sa mohla tak priblížiť profánnej spoločnosti, že by tu chcela prevziať rozhodujúci vplyv, alebo i teokratickú nadvládu; a podobne. Nám sa však zdá, že vzťah Cirkvi so svetom, bez toho, že by sa zamedzovalo iným oprávneným formám, by sa mohol najlepšie predstaviť ako dialóg, a ani tento nie ako jednosmerný, ale prispôsobený povahe spoločníka a okolností (je totiž iné viesť dialóg s dieťaťom, a iné s dospelým; iné s veriacim, a iné s neveriacim). K tomuto nás vedú: dnes už rozšírený zvyk chápať vzťahy medzi posvätným a profánnym, transformačný dynamizmus modernej spoločnosti, pluralizmus jeho prejavov, a takisto aj zrelosť človeka, tak náboženského ako nenáboženského, ktorá je dôsledkom všeobecnej výchovy k mysleniu, rozprávaniu, a k vedeniu dôstojného dialógu.

81. Táto forma vzťahu poukazuje na úmysel korektnosti, úcty, sympatie, dobroty zo strany toho, kto ho nadväzuje; vylučuje predpojaté odsudzovanie, útočnú a nekonečnú polemiku, márnivosť zbytočných rečí. Ak určite nie je zameraná na bezprostredné obrátenie partnera, pretože rešpektuje jeho dôstojnosť a jeho slobodu, predsa je zameraná na jeho prospech, a usiluje sa uspôbiť ho k plnšiemu zdieľaniu pocitov a názorov.

82. Dialóg teda predpokladá v nás vnútorné rozpoloženie, ktoré máme v úmysle preniesť a povzbudiť spolu s tými, ktorí nás obklopujú: je to vnútorné rozpoloženie toho, kto cíti v svojom vnútri ťažobu apoštolského poslania, toho, kto si uvedomuje, že už nemôže oddeliť svoju spásu od úsilia o spásu druhých, toho, kto stále hľadá možnosti, ako doviesť to posolstvo, ktorého je nositeľom, do obehu ľudského rozhovoru.

B) Charakteristiky dialógu

83. Rozhovor je teda spôsobom vykonávania apoštolského poslania; je to umenie duchovnej komunikácie. Jeho charakteristiky sú nasledovné: 1) predovšetkým jasnosť; dialóg predpokladá a vyžaduje zrozumiteľnosť, je to vyliatie myšlienky, je to výzva na zapojenie vyšších schopností človeka do činnosti; stačil by tento jeho titul na zaradenie dialógu medzi najvynikajúcejšie javy ľudskej činnosti a kultúry; a stačí už táto jeho prvotná požiadavka, aby naša apoštolská horlivosť s naliehavosťou zrevidovala každú formu nášho vyjadrovania: či je zrozumiteľné, či je ľudové, či je vybrúsené. 2) ďalšou charakteristikou je miernosť, tá, v ktorej nás Kristus pobáda napodobňovať ho: "Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom"⁵⁶; dialóg nie je pyšný, nie je uštipačný, nie je útočný. Jeho autorita je vnútorná, vďaka pravde, ktorú vykladá, vďaka láske, ktorú rozširuje, vďaka príkladu, ktorý predkladá; nie je to rozkaz ani nátlak. Dialóg je pokojamilovný; vyhýba sa násilným spôsobom; je trpezlivý; je veľkodušný. 3) Dôvera, tak vo vlastné slovo, ako aj v schopnosť prijať ho zo strany partnera: napomáha zdôverovanie sa i priateľstvo; splieta duše v tichom súhlase s Dobrom, ktoré vylučuje každý egoistický zámer. 4) A napokon pedagogická rozvážnosť, ktorá zvlášť berie do úvahy psychologické a morálne podmienky toho, ktorý počúva⁵⁷: či je to dieťa, či je nevzdelaný, či je nepripravený, či je nedôverčivý, či je nepriateľský; ten, ktorý hovorí, sa usiluje spoznať jeho citlivosť a rozumne meniť seba samého i formy vlastného vystupovania, aby mu nebol nepríjemný a nezrozumiteľný.

84. V takto vedenom dialógu sa realizuje spojenie pravdy a lásky; rozumnosti a prajnosti.

C) Užitočnosť, ťažkosť a nebezpečenstvá dialógu

85. V dialógu sa spozná, aké rozdielne sú cesty, ktoré vedú k svetlu viery, a ako je možné usmerniť ich k tomu istému cieľu. Hoci sa rozchádzajú, môžu sa navzájom dopĺňať, a tým prinútiť naše zmyšľanie, aby opustilo vychodené chodníky a privedú ho k prehĺbeniu svojho poznávania a obnoveniu svojho vyjadrovania. Dialektika tohto cvičenia sa v zmyšľaní a v trpezlivosti nás privedie k objaveniu prvkov pravdy aj v názoroch iných, donúti nás vyložiť naše učenie s veľkou lojalnosťou a prinesie nám zásluhy za to, že sme sa usilovali vystaviť ho námietkám iných, ich pomalému prijímaniu. Spraví nás múdrymi, spraví nás učiteľmi.

86. Aká je však forma jeho vysvetľovania?

87. Ach, je mnoho foriem dialógu spásy. Riadi sa experimentálnymi požiadavkami, vyberá si vhodné prostriedky, neviaže sa na prázdne predsudky, netrvá na mŕtvych spôsoboch vyjadrenia,

Pavol VI.

POZNÁMKY

1 Jn 7,16.

2 porov. Ef 3,9-10.

3 porov. Sk 20,28.

4 porov. Ef 5,27.

5 Hebr 1,1.

6 porov. Mt 26,41.

7 Lk 17,21.

8 porov. Mt 26,75; Lk 24,8; Jn 14,26; 16,4.

9 Fil 1,9.

10 Jn 9,38.

11 tamtiež 11,27.

12 Mt 16,16.

13 Ef 3,17.

14 Jn 14,26.

15 Acta Leonis XIII, XVI, 1896, str. 157-208.

16 AAS XXXV (1943), str. 193-248.

17 tamtiež, str. 193.

18 tamtiež, str. 238.

19 porov. Jn 15,1nn.

20 Gal 3,28.

21 Ef 4,15-16.

22 Kol 3,11.

23 In lo. tract. 21,8; PL 35,1568.

24 Ef 3,17.

25 porov. 1Pt 2,9.

26 porov. Gal 4,19; 1Kor 4,15.

27 Mt 16,18.

28 Rim 8,16.

29 porov. Ef 5,20.

30 porov. 1Tim 6,20.

31 porov. Hebr 7,25.

32 Jn 17,15.

33 porov. 1Sol 5,21.

34 porov. Mt 7,13.

35 Zj 2,2.

36 Fil 2,5.

37 1Kor 13,7.

38 Rim 12,2.

39 Rim 6,3-4.

40 2Kor 6,14-15.

41 Jn 17,15-16.

42 1Tim 6,20.

43 Mt 28,19.

44 Mt 13,52.
45 Jn 3,17.
46 porov. Bar 3,38.
47 1Jn 4,19.
48 Jn 3,16.
49 Lk 5,31.
50 porov. Mt 11,21.
51 porov. Mt 12,38nn.
52 porov. Mt 13,13nn.
53 porov. Kol 3,11.
54 porov. Mt 13,31.
55 porov. Ef 5,16.
56 Mt 11,29.
57 Mt Mt 7,6.
58 1Kor 9,22.
59 porov. Jn 13,14-17.
60 porov. Jer 1,6.
61 porov. Rim 10,17.
62 porov. Ž 18,5; Rim 10,18.
63 Mk 1,3.
64 porov. AAS LV (1963), str. 300.
65 porov. Dial. contra Luciferianos, č.9; PL 23,173.
66 Fil 2,8.
67 1Kor 1,10.